

RADOVI
Zavoda za znanstveni rad
HAZU Varaždin

UDK: 82(497.523)Skok, J.
Pregledni članak
Review

ERNEST FIŠER
Ogranak Matice hrvatske Varaždin

Primljeno: 26.10.2007.
Prihvaćeno: 7.11.2007.

VARAŽDINSKE KNJIŽEVNE TEME JOŽE SKOKA

Jedan od najplodnijih i najistaknutijih suvremenih hrvatskih književnih povjesničara, esejista, kritičara i antologičara, ali i metodičara književnog odgoja i obrazovanja, koji je i višestruki priređivač školskih čitanki i stručnih priručnika za nastavu hrvatskoga jezika i književnosti, a nedvojbeno i jedan od najznačajnijih živućih kajkavologa i krležologa – sveučilišni profesor emeritus i doktor humanističkih znanosti *Joža Skok* – već je po svome rođenju, podrijetlu, slijedu obrazovanja i profesionalnim interesima bio trajno *usmjeren i na varaždinske književne teme*. Pod pojmom *teme* (ili *temata*) pri tome ne mislimo samo na autorova plodnosna dugogodišnja istraživanja i obradbe nekih književnopovijesnih pojava i tekstova s varaždinskim motivsko-tematskim ishodištem ili kontekstom, nego posebice na one bitne *književne osobnosti i njihove opuse* kojima se Joža Skok sustavno – i gotovo zaljubljenički – bavio i višekratno vraćao. Takvo svoje kontinuirano stvaralačko usmjerenje na varaždinske književne teme, osim u nizu pojedinačnih stručnih prikaza tiskanih u književnoj periodici, odnosno u prethodnim autorskim knjigama i antologijskim izborima, Skok je nedavno okrunio (i ukorićio!) u zasebnoj zbirci “varaždinskih studija, eseja, članaka i autobiografskih zapisa” signifikatnoga naslova – *Garestinski panopticum*.¹

1.

Može se, dakle, već uvodno naznačiti kako su ključne odrednice *autorove građanske i profesionalno-stvaralačke biografije* bile ono stalno *inspirativno ishodište i uporište* – uz sasvim prirodnu i razumljivu *privrženost (najužem) zavičaju* – iz kojih su mu nadolazile ideje i nastajali tekstovi s varaždinskim književnim temama. Podsjetimo se stoga najprije glavnih postaja i odrednica iz gotovo samozatajnog, a iznimno sadržajnoga 75-godišnjeg životopisa Jože Skoka.

¹ Knjiga je objavljena u sunkladništvu Nakladničke kuće “Tonimir” iz Varaždinskih Toplica, Ogranak Matice hrvatske Varaždin i Varaždinskih vijesti d.d. (tiskanje je završeno u listopadu 2007. godine).

Rođen je 14. veljače 1931. u Petrijancu, kraj Varaždina. U rodnom je mjestu završio pučku školu, a potom polazio Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju u Zagrebu, no sedmi i osmi gimnazijski razred (s maturom) završio je u Varaždinu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je hrvatski i ruski jezik (s književnostima), na kojem je postigao i doktorat znanosti s disertacijom *Hrvatsko kajkavsko pjesništvo zavičajnih idioma* (1982).

Kao profesor hrvatskoga jezika službovao je na osnovnim i srednjim školama u Ivancu i Čakovcu (1955.-1960.), a kao profesor hrvatske književnosti predavao je na pedagoškim akademijama u Čakovcu i Zagrebu (1961.-1977.). Od 1978. godine pa sve do umirovljenja 1997. radio je kao predavač, a zatim redoviti profesor na Katedri za noviju hrvatsku književnost Filozofskog fakulteta, gdje je dvije posljednje radne godine bio i predstojnik Katedre. Obavljao je i dužnosti direktora Gradske knjižnice i čitaonice u Čakovcu (1960.-1961.) te dekana Pedagoške akademije u Zagrebu (1973.-1978.).

Koliko su i kako, dakle, spomenute Skokove bitne *biografsko-toponimske odrednice* (Petrijanec-Zagreb-Varaždin-Zagreb-Ivanec-Čakovec-Zagreb) utjecale na njegovo gotovo “cijeloživotno” bavljenje varaždinskim književnim temama? Sam je autor na to pitanje zapravo precizno odgovorio u tjedniku *Varaždinske vijesti*, u interviewu što ga je s njim vodila *Božica Pažur*, glavna urednica časopisa *Kaj* (u povodu 75. godišnjice autorova života i 55. obljetnice književno-znanstvena rada). Pogledajmo:

“Petrijanec je moja ishodišna ljudska točka; Zagreb s Nadbiskupskom klasičnom gimnazijom i dječjačkim sjemeništem temelj mome klasičnom obrazovanju i svjetonazoru; *Varaždin s dvije i pol gimnazijske godine temeljnica je mome književnom usmjerenju* i emocionalnom sazrijevanju, a Čakovec je mjesto moga književnoznanstvenog usmjerenja, koje je nastavljeno na Pedagoškoj akademiji i Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Među navedenim toponimima Ivanec je s jednoipolgodišnjim boravkom biografska epizoda, no posebno dragocjena za moja prva nastavnička, ali i životna iskustva...”²

U istome interviewu Skok i izrijeком ističe kako spomenute biografsko-toponimske označnice valja uvijek promatrati i u *zavičajno-kajkavskom kontekstu*, budući da je za većinu Hrvata-kajkavaca upravo njihov materinski kajkavski jezik ne samo toponimska oznaka zavičaja, nego i svojevrsna postojbina duha, *kuća bitka* (kako bi rekao Heidegger). Evo kako Skok objašnjava važnost takvih “zavičajnih impulsa” na izbor svoje profesije, ali i na svoj kasniji permanentni znanstveni interes za varaždinske književne teme:

² Vidi: Božica Pažur, “Dvostruki nagrađenik za životno djelo”, *Varaždinske vijesti*, br. 3251, Varaždin, 25.IV.2007., str. 16.

“Mogu reći da me zavičaj bitno oplemenio, obogatio i usmjerio, jer to ‘što smo još u početku vidjeli svojim dječjim očima zapravo je sve’ – kako ističe *Miroslav Krleža*, odnosno da je svaki čovjek ‘dio neba, zemlje i biljki uz koje je odrastao’ – što nam otkriva književni povjesničar *Antun Barac*. Volim u zavičajnom kontekstu citirati *Milivoja Slavičeka* o zavičaju kao ‘kraju gdje me mnogo ima’; no, što sam manje fizički prisutan u zavičaju, *njega je sve više u meni...* Uvijek su postojali i višestruki zavičajni poticajni impulsi, među kojima su i kajkavsko-varaždinski možda presudni za moj znanstveni put.”³

Potom imenuje i autore svoga gotovo permanentnog stručno-znanstvenog interesa u sklopu tzv. varaždinskoga književnoga kruga:

“Kako to pokazuje i moja bibliografija, trojica su varaždinskih autora bila učestalo u središtu moga kritičkog i književnoznanstvenog interesa. To su *Zvonko Milković*, *Gustav Krklec* i *Miroslav Krleža* (...) U mom interesu za varaždinske autore značajno mjesto pripada i autentičnoj kontesi i poetesi *Katarini Patačić*, autorici ‘Pesama hrvatskih’, kao što se u taj interes uklapaju i dvojica suvremenih antologijskih kajkavskih pjesnika – *Stanislav Petrović*, čije je rodno Križanče mitsko mjesto moje petrijanečke biografije (zbog obiteljskog vinograda u njemu), kao i *Ernest Fišer* svojim čakovečko-varaždinskim nokturnima i sjeverozapadnim duhom i bojama svoje poezije. No, da ne zaboravim spomenuti književnog povjesničara *Miroslava Šicela*, autohtonog Varaždinca, čija nam bio-bibliografija otkriva kako sam ga ‘pratio u stopu’ tijekom njegovoga dosadašnjega književnoznanstvenog rada (...)”⁴

I prije negoli ukratko prikažemo Skokove književnokritičke pristupe i prosudbe književnih opusa odabranih autora *varaždinskoga književnog kruga*, možda je potrebno prvo kazati kako se u tome malobrojnom *krugu* našao i jedan književni gigant rodnom iz hrvatske metropole, Zagreba, dakle – *Miroslav Krleža*. Skok to uvjerljivo objašnjava:

“Autor antologijskih ‘*Balada Petrice Kerempuha*’ nije slučajno upao u navedeni trolist. Zaokupio me jednako veličinom toga pjesničkog remek-djela, kao i obiteljskim, varaždinskim podrijetlom te indikativnim varaždinsko-zavičajnim kontekstom svoga djela. Uostalom, *on sam se smatrao varaždinskim pjesnikom*, ističući svome biografu kako Varaždinci uporno traže svoga pjesnika koji im se, eto, nudi, a oni ga ne prepoznaju. No, i pored količine tekstova o Krleži, ne smatram se pasioniranim *krležologom*, a još manje svjetonazorskim *krležijancem*, već jednostavno *krležofilom*, smatrajući ga uz Matoša i Ujevića hrastom hrvatske književnosti 20. stoljeća.”⁵

³ B. Pažur, ibidem.

⁴ B. Pažur, ibidem.

⁵ B. Pažur, ibidem.

2.

Među Skokovim *odabranicima* u okviru *varaždinskoga književnoga kruga*, ali i u sklopu *varaždinskih književnih tema* u cjelini, Miroslavu Krleži dakle zaslužen pripada prvo i izdvojeno mjesto. Pri tome još treba naglasiti kako su Skoka kao osvjedočenoga *krležofila* – upravo zbog već spomenutoga “varaždinsko-kajkavskoga konteksta” – najviše i zanimale samo kajkavske dionice Krležina golema književnog opusa. No, usprkos tome “predmetnome ograničenju”, Skok se *i vremenski i tekstualno* najduže i ponajvećma bavio Krležinim opusom. Svjedoči o tome pet opsežnih Skokovih književnopovijesnih rasprava i eseja posvećenih *Baladama Petrice Kerempuha*, pod zajedničkim naslovom “Krležina jezično-estetska i motivsko-idejna svekajkavska sinteza”, što ih je autor objavio u svojoj monografiji “Moderno hrvatsko kajkavsko pjesništvo (1900-1950)”.⁶ A jednako tako Skok je svoju iznimnu istraživačku i antologičarsku vrsnoću i temeljitost iskazao priredivši prvu cjelovitu *Krležinu kajkavianu*, pod naslovom “Krležina fuga kajkavica haeretica. Izbor iz kajkavskih djela Miroslava Krleže” (1993.),⁷ “uključujući se na taj način neposredno u, na žalost, prilično oskudnu proslavu stote godišnjice rođenja tog najznačajnijeg hrvatskog pisca dvadesetog stoljeća” (*Miroslav Šicel*).⁸

Da Skokov permanentni (ne i opsesivni!) stručno-znanstveni interes za proučavanje *Krležine kajkaviane* traje praktično do danas, potvrđuju i tri vrsna sintetička eseja uvrštena u njegovu najnoviju knjigu kajkavskih studija, eseja i rasprava “Ignis verbi kajkavicae”, tiskanu u nakladi Kajkavskog spravišća iz Zagreba (2007.).⁹ Stoga se, na kraju, svakako možemo složiti i s prosudbom akademika Šicela o najvažnijim zaključcima do kojih je Skok došao u svojoj sveobuhvatnoj analizi *Krležine kajkaviane*:

“Od neosporive teze da je Krleža najbolje od svih hrvatskih pisaca apsorbirao hrvatsku kajkavsku književnu tradiciju, Skok sažeto pokazuje kako s jedne strane kajkavština u Krležinoj književnoj interpretaciji funkcionira kao autonomni književni jezik, a s druge, on ispituje i određene strukturalne i stilske odnose između standardnog štokavskog književnog jezika i u nj interpoliranih većih

⁶ Taj tematski blok zauzima čak 110 stranica spomenute Skokove značajne knjige. (Vidi: Joža Skok, *Moderno hrvatsko kajkavsko pjesništvo (1900-1950)*, izd. TIZ “Zrinski” Čakovec i Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Čakovec 1985., str. 251-362.)

⁷ Riječ je o “nesvakidašnjoj i originalnoj antologiji” (M. Šicel), koja je objelodanjena kao tematski trobroj časopisa za književnost, umjetnost i kulturu “Kaj” (2-3-4/1993.), u nakladi Kajkavskog spravišća u Zagrebu.

⁸ Usp.: Miroslav Šicel, “Fuga kajkavica haeretica”, *Vjesnik*, Zagreb, 15. siječnja 1994.

⁹ To su sljedeći Skokovi tekstovi: *Sumorni i krvavi pejzaž hrvatski u Krležinim ‘Baladama’*; *Grabancijaštvo Krležinog Petrice Kerempuha*; *Krležina kritička interpretacija, afirmacija i negacija Frana Galovića*.

kajkavskih segmenata: riječ je, dakako, o vrlo interesantnom procesu leksičke i filozofske infiltracije stilistički obilježenih kajkavskih riječi i fraza u književni standard.... Jednom riječi, obavještavajući nas i o osobnom odnosu Krleže prema kajkavskom jeziku, Skok uz naznaku bitnih karakteristika Krležine kajkavianae u izražajnom i tematskom smislu, dolazi i do logičnog i uvjerljivog zaključka kako nam *kajkavske dionice Krležinog opusa, njegov kajkavski kontekst i cjelokupni kompleks kajkavianae – otvaraju i potvrđuju najautohtonija izvorišta Krležine umjetnosti koja je upravo pomoću njih i dosegla svoju najvišu razinu.*¹⁰

U okviru svojih središnjih varaždinskih književnih tema, osim Miroslavom Krležom, višekratno se Joža Skok bavio i stvaralačkim opusom “najvaraždinskijega pjesnika” *Zvonka Milkovića* (1888.-1976.), posvetivši mu tijekom duljega razdoblja dvije opsežne književnokritičke studije, jedan (autobiografski) esej i dvije značajne recenzije.¹¹ Ovdje namjerno navodimo termin *opus*, a ne (samo) *pjesničko djelo*, kao što bi se za Milkovića moglo logično očekivati. Naime, treba reći kako je manje poznato da je Milković bio ne samo osebujan pjesnik nego i plodan putopisac, a Skok je do sada zabilježen kao *jedini recenzent* njegove (također samo jedne) zbirke putopisa *Krenimo u rano jutro*, objavljene u Varaždinu još davne 1968. godine.¹²

Budući da je Zvonko Milković veći dio svoga dugovječnoga, 88-godišnjeg života proživio u rodnome gradu Varaždinu, poslije njegova izlaska “na velika vrata” na hrvatsku književnu scenu – uvrštenjem u glasovitu antologiju *Hrvatska mlada lirika* 1914. godine – njegovo je pjesništvo vremenom ostalo izvan interesa relevantne književne kritike, a on kao pjesnik praktično podcijenjen i zaboravljen. I upravo će Joža Skok, samo šest godina prije pjesnikove smrti, ponovno “otkriti” i reafirmirati Milkovićev diskretan, samozatajan, ali i nezaobilazan *lirski opus* u kontekstu hrvatskog pjesništva 20. stoljeća. Pogledajmo:

“(...) ova lirika, u svojim osnovnim dimenzijama svedena na jedan grad, pejzaž u njegovoj pozadini i na jednu sobu ispunjenu tišinom i mrtvim priroda-

¹⁰ Miroslav Šicel: “Fuga kajkavica haeretica”, *Vjesnik*, Zagreb, 15. siječnja 1994. (Tekst je uvršten i u zbirku Jože Skoka *Garestinski panopticum*, Varaždinske Toplice 2007., str. 246-249.)

¹¹ Riječ je o nadasve instruktivnim književnokritičkim studijama “Stišani i samotni svijet Zvonka Milkovića” (časopis “Kaj”, br. 7-8, Zagreb 1970., str. 3-24) i “Milkovićeve kajkavski stihovi i vidici” (časopis “Gesta”, br. 4-5, Varaždin 1980., str. 82-91). Dragocjen je i Skokov “Autobiografski esej o Zvonku Milkoviću” (Varaždinski književni zbornik, sv. 8, Varaždin 2004., str. 201-210), kao i dvije književne recenzije: “Putopisna feljtonistika Zvonka Milkovića” (časopis “Kaj”, br. 3-4, Zagreb 1969., str. 99-101) i “Najljepši jubilarni dar svojim čitateljima i svojem gradu” (časopis “Kaj”, br. 4-5, Zagreb 2004., str. 167-168). Potonja se recenzija odnosi na Milkovićevu posthumno tiskanu zbirku “Pjesme samotnika”, u kojoj su prvi put objavljene pjesme iz njegove rukopisne književne ostavštine (nakladnik “Varaždinske vijesti”, Varaždin 2004., priredio Ernest Fišer).

¹² Nakladnik te putopisne zbirke bilo je Kulturno-prosvjetno vijeće Općine Varaždin, 1968. godine, a knjiga je objavljena u povodu 80. obljetnice piščeva života.

ma, dokazuje nam, i pored sve arhaičnosti svoga svijeta i izraza, *trajnost pjesničke riječi*. Upravo stoga možemo bez nepotrebnog omalovažavanja ili pretjeranog laskanja za Milkovića reći da je pjesnik čije ime znači daleko više od skromnog književno-povijesnog podatka u nekoj bilješci. On doduše nije otvarao nove stranice ni stvarao posebne tokove ili orao neizorane brazde hrvatskog pjesništva, ali je pjevao po imperativu svog unutarnjeg bića i tako nam donio nekoliko zrelih pjesničkih plodova što su opravdali njegov književni napor i osigurali mu trajnu prisutnost u hrvatskoj lirici.”¹³

Jednako tako, meritorno i književnokritički nepristrano, Skok je dočekao i procijenio i objavu Milkovićevih putopisa u zajedničkoj zbirci *Krenimo u rano jutro*. A kako zbog nakladničke inertnosti (ili neznanja, svejedno) ova putopisna knjiga iz 1968. očito nije ni doprla do ondašnje recentne hrvatske književne kritike, Skokove su kritičke prosudbe o Milkovićevim putopisima ostale ne samo posve usamljene, nego i relevantne do danas:

“Kao i njegova lirika, i Milkovićeva je proza odviše nenametljiva, skromna, bez sadržajne i stilske blještavosti, obična, smirena i tiha, kakva je zapravo i ličnost njezinog stvaraoca. I svijet, i mjesta o kojima nam govori ovaj putopisac već su odavno obrađeni u hrvatskoj putopisnoj literaturi, jer su ih dobrim dijelom kao ciljeve svojih hodočašća odabirali putopisci od A. Nemčića do Slavka Batušića. Kako je Zvonko Milković i svojim izrazom ostao u okvirima informativnoga književnog jezika, to je izostala i moderna jezično-stilska privlačnost njegovih tekstova, pisanih u širokom vremenskom rasponu od pedeset godina (...) Milković nije pisao izrazitiji *pjesnički putopis*, već laganu, nepretencioznu, ponekad i sasvim privatnu *putopisnu feljtonistiku*” (isticanja E.F.).¹⁴

3.

Iako su u Skokovom najužem znanstvenom interesu od samih početaka bile hrvatska kajkavska i dječja književnost, kako pokazuje njegova iznimno *bogata bibliografija*, on je – osim o kajkavskim autorima i piscima za djecu – brojne svoje bibliografske jedinice posvetio i drugim značajnim imenima *novije hrvatske književnosti* (npr. A. Mihanoviću, Lj. Gaju, A. Šenoi, A. Kovačiću, S.S. Kranjčeviću, A.G. Matošu, D. Tadijanoviću, a Ivani Brlić-Mažuranić čak i sveobuhvatnu književnopovijesnu i interpretacijsku studiju¹⁵). A krugu tih

¹³ Joža Skok, *Stišani i samotni lirski svijet Zvonka Milkovića*, časopis “Kaj”, br. 7-8, Zagreb 1970., str. 24.

¹⁴ Joža Skok, *Putopisna feljtonistika Zvonka Milkovića*, časopis “Kaj”, br. 3-4, Zagreb 1969., str. 100.

¹⁵ Vidi: Joža Skok, *Književno djelo Ivane Brlić-Mažuranić*; Znanstvena biblioteka, knj. 30; urednik Stjepan Juranić, nakladnik: “Tonimir” Varaždinske Toplice, sunakladnici: Ogranak Matice hrvatske Varaždin i Kajkavsko spravišće Zagreb; Varaždinske Toplice, 2007.

istaknutih hrvatskih pisaca 19. i 20. stoljeća kojima je Joža Skok višekratno posvećivao svoju književnokritičku pozornost našao se, razumljivo, i pjesnik, pripovjedač, feljtonist i epigramatičar *Gustav Krklec* (1899.-1977.).

Za naše razmatranje, dakako, od posebne su važnosti Skokove književnopovijesne i esejističke elaboracije *Krklečeve zavičajne lirike i feljtonistike*, koje je on obuhvatio u tri karakteristična teksta: u temeljnoj studiji *Zavičajni vidokruzi Krklečeve lirike*, te u esejima *Krklečevski zapisi Krklecu u spomen* i *Krklečeva varaždinska književna ishodišta*.¹⁶ Pri tome valja naglasiti kako je Skok naspram Krklecu imao i poseban emotivni odnos zbog njihove bitne *biografske poveznice*, jer se radilo – kako Skok kaže – o “njegovom i mojem, odnosno našem zajedničkom zavičaju”¹⁷ (Maruševac i Petrijanec u “zaleđu” su Varaždina). A obojici je još zajedničko, po Skokovu priznanju, “krklečevsko *staro srce varaždinsko*, jer je zavičaj ono što trajno nosimo u sebi”.¹⁸ Štoviše, Skok će i u svojoj književnokritičkoj valorizaciji Krklečeve lirike istaknuti značaj njihova *zajedničkoga zavičaja* i varaždinskih književnih ishodišta:

“U novijem hrvatskom pjesništvu, uz Matoša, Milkovića i pjesnike na kajkavskom dijalektnom idiomu, Krklec je najizrazitiji pjesnik Hrvatskog zagorja i njegova je lirika iz tog izvora trajno crpila neke od svojih najdragocjenijih sokova (...)” I zaključno: “Zavičaj kao motiv potvrdio je Krklečevu poeziju jednako kao što je ta poezija otvorila prozor u njegove, magijom ustreptale lirske riječi, osvjetljene prostore”.¹⁹

Dok su Krleža, Milković i Krklec, kako smo vidjeli, već zbog zavičajno-kajkavskoga konteksta i varaždinskih ishodišta svojih književnih djela postali i nezaobilazne Skokove (varaždinske) *književne teme*, jedan mu se takav *temat* – književno ime i djelo – nametnuo poradi njega samog, tj. “književnopovijesne pojave dostojne itekako naše neprigodne pažnje”.²⁰ Riječ je, kako će je Skok precizno označiti, o varaždinskoj kontesi i poetesi *Katarini Patačić* i njenoj znamenitoj kajkavskoj zbirci *Pesme horvatske* iz 1781. godine. O sudbini te “kaligrafski najreprezentativnije jedne kajkavske pjesmarice koja ide u red najljepših hrvatskih rukopisnih knjiga”²¹ – i sudbini njene gotovo zaborav-

¹⁶ Sva tri naslovljena teksta Skok je uvrstio i u svoju najnoviju knjigu *Garestinski panopticum*, i to u tri uvodna poglavlja: I. Varaždinske studije i eseji, II. Autobiografski eseji i zapisi, III. Varaždinski književni listići (nakladnici: Nakladnička kuća “Tonimir”, Ogranak Matice hrvatske Varaždin i Varaždinske vijesti; Zavičajna biblioteka Tonimir, knj. 2, urednik Ernest Fišer, Varaždinske Toplice 2007.).

¹⁷ Vidi: *Krklečevski zapisi Krklecu u spomen*, u knjizi: J. Skok, *Garestinski panopticum*, Varaždinske Toplice 2007., str. 116.

¹⁸ Usp. B. Pažur, “Dvostruki nagrađenik za životno djelo”, ibidem, str. 16.

¹⁹ Usp. Joža Skok, *Zavičajni vidokruzi Krklečeve lirike*, “Gesta”, br. 8-9, Varaždin 1982., str. 19.

²⁰ Vidi: Joža Skok, *Varaždinska kontesa i poetesa Katarina Patačić*, “Kaj”, br. 1, Zagreb 1991., str. 45-57.

²¹ J. Skok, ibidem, str. 45.

ljene autorice – i Skok će ispisati možda jednu od svojih najznačajnijih i najosobnijih književnopovijesnih studija uopće, a ne samo iz okvira varaždinskih književnih tema. Iako bi se ovaj rezolutan stav mogao i šire elaborirati, neka za ilustraciju posluži tek jedan karakterističan ulomak iz Skokove prepoznatljive znanstvene argumentacije kojom književnopovijesno verificira i varaždinsku poetesu i njeno nadasve osebužno barokno *stihotvorenje*:

“U toj poeziji izuzetno skladno egzistiraju, izmjenjuju se i isprepliću individualizirani lirski subjekt visoke i profinjene književne kulture, koji suvereno i nadahnuto barata baroknim pjesničkim instrumentarijem, dakle izrazita autorska osobnost, i kolektivni lirski subjekt prepoznatljiv u direktnosti, suptilnosti i karakterističnoj metaforici svoga lirskog izričaja realiziranog u ljupkosti i ornamentici pučke fraze...”²²

4.

U izbor svojih varaždinskih književnih tema Joža Skok je, dakako, pored etabliranih književnih osobnosti iz starije i novije hrvatske književnosti, uvrstio i nekolicinu svojih – suvremenika, među kojima je središnje mjesto pripalo akademiku *Miroslavu Šicelu* (rođ. 1926. godine u Varaždinu). Taj Skokov izbor nije slučajan: osim istoga biografskoga ishodišta – ugledne varaždinske Gimnazije, zajedničkoga zavičaja i izbora specijalističke struke (književnog povjesničara), gotovo su im se poklopile i profesionalno-nastavničke karijere, od srednjih škola do Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Stoga je i logično što je pet godina mlađi Šicelov kolega, po vlastitoj izjavi, svoga uvaženoga prethodnika i suradnika na Katedri za noviju hrvatsku književnost zagrebačkoga Filozofskog fakulteta (uostalom, i osobnoga prijatelja) “*pratio u stopu* tijekom njegova dosadašnjega književnoznanstvenog rada”.²³ Napokon, to bjelodano potvrđuje i Skokova respektabilna bibliografija, u kojoj se o Miroslavu Šicelu i njegovim djelima referira – u zasebnim priložima ili u kontekstu širih književnih tema – nebrojeno puta.

Međutim, ono što je zanimljivije od puke *katalogizacije* Skokova stručnog praćenja Šicelova književnoznanstvenog rada možda je – njihova *zajednička biografsko-zavičajna naklonjenost* piscima “sjeverozapadnoga hrvatskog podneblja”,²⁴ a svakako je još važnija *bliskost* njihovih *interpretacijskih pristupa i metodoloških modela u samom shvaćanju književnosti*, odnosno u proučavanju i valoriziranju odabranih književnih opusa i njihovih autora. Za potvrdu

²² J. Skok, *ibidem*, str. 47.

²³ B. Pažur, *ibidem*.

²⁴ Skokov termin. Vidi: Joža Skok, *Književnopovijesne monografije Miroslava Šicela*, “Kaj”, br. 5-6, Zagreb 1997. (također u knjizi: *Garestinski panopticum*, str. 87).

takvoga zaključka poslužiti ćemo se ključnim citatima iz tekstova oba autora, u kojima oni – *jedan drugome* – leksikonski sažeto detektiraju *autorske koncepte* i *književnopovijesne metode* u proučavanju hrvatske književnosti.

Skok o Miroslavu Šicelu: “Kao nastavljajući (Barčevog, op. E.F.) sociološko-estetskog shvaćanja književnosti, a koje je inovirano elementima i suvremenih kritičkih teorija i metoda tzv. unutarnjeg pristupa (*zagrebačke stilističke škole*, op. E.F.), Šicel (...) sintetizira različite pristupe, od biografskog do stilističkog, smatrajući uvijek kako niti jedna književna metoda nije samoj sebi ciljem, tj. kako je neprihvatljivo da djelo i autor budu u funkciji, odnosno ilustraciji određene metode, već da je svaka od njih tek sredstvo, to primjerenije što se njime dopijeva do žarišta djela i svih njegovih specifičnosti”.²⁵

Šicel o Joži Skoku: “Književnopovijesno djelovanje usmjerio je na proučavanje tradicionalne i suvremene kajkavske književnosti, posebno djela Galovića, Domjanića te Krležinih *Balada Petrice Kerempuha*. Izrazito jasnom književnopovijesnom metodom, pozitivističkim instrumentarijem, ali i *modernijim pristupom – s isticanjem estetskih vrednota pojedinih analiziranih djela*, pridonosi *novom valoriziranju* dosad dosta marginaliziranoga kajkavskog stvaralaštva u nas, promatrajući ga u kontekstu cjelokupnih literarnih procesa u hrvatskoj književnosti” (isticanja E.F.).²⁶

Vrijedno je također spomenuti kako su obojica ovih značajnih suvremenih hrvatskih književnih znanstvenika – *s varaždinskim biografskim pečatom* – svoju zavičajnu bliskost godinama potvrđivali i plodnim djelovanjem na (re)afirmaciji i recepciji kajkavske jezične i književne baštine, ali i suvremene kajkavske književne produkcije. Osim u vlastitim stručnim i znanstvenim radovima, kao i u sveučilišnoj nastavnoj praksi, i Skok i Šicel su iznimno zaslužni za gotovo 40-godišnji uspješan institucionalni rad *Kajkavskog spravišća* u Zagrebu i kontinuirano izlaženje časopisa za književnost, umjetnost i kulturu “Kaj”.²⁷ Uz to, obojica su i počasni članovi *Varaždinskoga književnog društva*, a akademik Šicel i voditelj Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu. Zato je sasvim logično što su oba ova zaslužnika postali i dobitnici Nagrade za životno djelo Grada Varaždina – Šicel za 2005. a Skok za 2006. godinu.

U fokusu književnokritičkih interesa Jože Skoka, valja na kraju naglasiti, našla su se vrijedna autorska djela još nekoliko pisaca iz *varaždinskoga književnoga kruga*. Uz autore koje Skok poimence izdvaja (Stanislava Petrovića i Ernesta Fišera),²⁸ i to kao pripadnike “antologijskog petolista suvreme-

²⁵ Joža Skok, *Garestinski panopticum*, str. 88.

²⁶ Vidi Šicelovu leksikonsku jedinicu o Joži Skoku (*Leksikon hrvatskih pisaca*, autor koncepcije Krešimir Nemeč, “Školska knjiga”, Zagreb 2000., str. 640).

²⁷ Već niz godina akademik Miroslav Šicel je predsjednik Kajkavskog spravišća, a prof. dr. Joža Skok pak vrsni voditelj stalne javne tribine časopisa “Kaj”, dok su obojica dugogodišnji članovi uredništva ovoga jedinog kajkavskoga periodika.

²⁸ Vidi: “Dvostruki nagrađenik za životno djelo”, *Varaždinske vijesti*, br. 3251, Varaždin 2007., str. 16.

noga kajkavskog pjesništva”,²⁹ on je svoje instruktivne književnokritičke prikaze posvetio i knjigama *Krešimira Filića*,³⁰ *Vladimira Velčića*,³¹ *Zvonimira Bartolića*³² i *Denisa Peričića*.³³ Budući da je riječ o knjigama različita profila – od pjesničke zbirke (Velčić), znanstvene monografije (Filić), do kritičkoga reprint-izdanja (Bartolić) i antologijskog izbora (Peričić), kojima je zajednički tek *varaždinski tematski kontekst*, sasvim je razvidno koliko su za Jožu Skoka bile stvaralački poticajne ne samo uže književne varaždinske teme, nego i cjelokupna nadasve bogata *varaždinska kulturna baština*. A u tome fascinantnom književno-znanstvenom pregalaštvu dugom više od pola stoljeća ovaj najuporniji i najplodniji suvremeni istraživač, interpretator i (re)valorizator *hrvatske kajkaviane* ne posustaje niti nakon jubilarnih sedamdeset i pet godina svoga sadržajnog života.

SAŽETAK

VARAŽDINSKE KNJIŽEVNE TEME JOŽE SKOKA

U radu se utvrđuje da su presudni *zavičajni impulsi* iz Skokove građanske i profesionalno-stvaralačke biografije bili trajno inspirativno ishodište i uporište za kasnije autorovo znanstveno bavljenje varaždinskim književnim temama (odabranim piscima i njihovim opusima). To se poimence odnosi na Skokove studije i sintetičke eseje o piscima tzv. *varaždinskoga književnoga kruga* – Katarini Patačić, Miroslavu Krleži, Zvonku Milkoviću i Gustavu Krklecu, sve do suvremenih autora (Miroslav Šicel i dr.). Opuse ili ključna djela ovih pisaca Joža Skok kritički elaborira poglavito u književnopovijesnom kontekstu hrvatske kajkavske književnosti, i to profiliranim znanstvenim instrumentarijem utemeljenim na relevantnim iskustvima zagrebačke stilističke škole i suvremenih teorija znanosti o književnosti.

Ključne riječi: Varaždin, zavičaj, književne teme, kajkavština.

²⁹ U svom pogovoru zbirci Stanislava Petrovića *Ogenj i žmah* (izd. Matica hrvatska, Zagreb, 1986.), Skok navodi: “Nepobitna je činjenica da zajedno s Ivom Kalinskim, Ernestom Fišerom, Zvonkom Kovačem i Božicom Pažur, Stanislav Petrović pripada antologijskom petolistu suvremenoga kajkavskog pjesništva, koje je obilježeno zapaženim odmakom od tradicionalnoga kajkavskoga koda, podjednako domjanićevske, ali i krležijanske provenijencije...” (Isto u knjizi J. Skoka: *Garestinski panopticum*, str. 195.)

³⁰ Vidi: Joža Skok, *Zanimljivi povijesni i jezični dokumenti. Uz knjigu Krešimira Filića* Varaždinski mearski ceh (časopis “Kaj”, br. 7-8, Zagreb 1969.; isto u knjizi *Garestinski panopticum*, str. 167-170).

³¹ Joža Skok, *Velčićev nostalgičan kajkavski povratak zavičaju* (pogovor zbirci Vladimira Velčića *Teče z mirom, teče reka*, NIŠRO Varaždin, 1978.; isto u knjizi *Garestinski panopticum*, str. 198-200).

³² Joža Skok, *Bartolićev Decretum varaždinskoga notara Ivanuša Pergošića* (pogovor izdanju *Ivanuša Pergošić: Decretum 1574.*, Matica hrvatska Čakovec – Zrinski Čakovec, 2003.; isto u knjizi *Garestinski panopticum*, str. 163-166).

³³ Joža Skok, *Peričićeva Kerempuhova čitanka – zanimljiv i koristan izbor* (pogovor istoimenom izdanju, nakladnik Vall 042, Varaždin 2002.; isto u knjizi *Garestinski panopticum*, str. 184-185).

ZUSAMMENFASSUNG

VARAŽDINER LITERARISCHE THEMEN VON JOŽA SKOK

Im Beitrag wird festgestellt, dass entscheidende *heimatbezogene Impulse* aus der bürgerlichen und professionell-schöpferischen Biographie von Skok einen dauerhaften inspirativen Ausgangs- und Stützpunkt für seine spätere wissenschaftliche Beschäftigung mit Varaždiner literarischen Themen (ausgewählten Schriftstellern und deren Werken) darstellten. Das bezieht sich in erster Linie auf Studien und Essays über die Schriftsteller des sog. *Varaždiner Literaturkreises* – von Miroslav Krleža, Zvonko Milković und Gustav Krklec bis zu den zeitgenössischen Autoren (Miroslav Šicel u.a.). Das gesamte Opus oder die Schlüsselwerke dieser Autoren beurteilt Skok im literaturhistorischen Kontext der kroatischen kajkawischen Literatur, und zwar mit den profilierten wissenschaftlichen Instrumenten, die auf den relevanten Erfahrungen der *Zagreber stilistischen Schule* und der modernen Theorien der Literaturwissenschaft beruhen.

Schlüsselwörter: Varaždin, Heimat, literarische Themen, kajkawische Literatur.